

Správa a samospráva

Orgány státní správy a samosprávy

Pro správu věcí veřejných nestačí státu pouze nejvyšší mocenské orgány, ale potřebuje propracovanou organizaci veřejné správy na celém území. Veřejná správa se člení na dvě části: státní správa zahrnuje státní správní orgány, samospráva nestátní orgány s jistou autonomií a právní subjektivitou (obce a vyšší územní celky, např. země, regiony, kraje).

Orgány státní správy jsou:

- ústřední – vykonávají správu na celém území státu (např. ministerstva)
- územní – spravují záležitosti určitého územního celku (např. okresu)

Samosprávy umožňují občanům aktivně participovat na rozhodování o záležitostech, které se jich týkají. Přibližují politickou sféru k občanovi a zvyšují míru občanské odpovědnosti. Samospráva je důležitou součástí zastupitelské demokracie.

Česká republika se člení na obce – základní územní samosprávné celky, a kraje – vyšší územní samosprávné celky.

Obec jako základní jednotka samosprávy státu

OBEC je územním společenstvím občanů, které má právo na samosprávu. Je základní jednotkou veřejné správy v ČR.

Celé území ČR se člení na obce a každá část státu je součástí některé obce. Území každé obce zahrnuje:

- vnitřní část s obytnou a průmyslovou zástavbou
- vnější část tvořenou poli, loukami, lesy, cestami, rybníky apod.

Podle velikosti se rozlišují obce (do 3000 obyvatel) a města. 19 největších, tzv. statutárních měst v ČR má zvláštní organizaci – jejich území se může členit na městské obvody nebo části s vlastní samosprávou. Vyčleněno je také hlavní město Praha.

Občanem obce je český státní občan, který je v ní hlášen k trvalému pobytu. Z občanství v obci vyplývají člověku práva i povinnosti. Může volit a být volen do zastupitelstva obce, hlasovat v místním referendu, navštěvovat schůze zastupitelstva a vyjadřovat se zde k projednávaným otázkám apod. Na druhou stranu je povinen řídit se právními předpisy vydanými obcí, např. platit poplatky (ze psů, za odvoz odpadů), dodržovat veřejný pořádek a noční klid apod.

Každá obec spravuje jednak své vlastní záležitosti týkající se rozvoje obce, jednak jsou jí státem svěřeny jiné kompetence a povinnosti.

Samostatná správa obecních záležitostí (samospráva) je zákonem označena jako samostatná působnost obce. V jejím rámci vedení obce pečeje o všeestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů (zajišťuje bydlení a dopravu, chrání veřejný pořádek, stará se o rozvoj výchovy a vzdělávání, kultury apod.).

K dosažení svých cílů využívá obec vlastní majetek, se kterým účelně hospodaří podle vlastního rozpočtu.

Poznámky:

Podoba územní samosprávy
je zakotvena v Ústavě ČR.

Orgány nížších územních celků jsou podřízeny orgánům vyšších územních celků, nejvyšším orgánem státní správy je vláda.

Shodné postavení má obec i ve většině ostatních zemí kontinentální Evropy.
Samospráva obci byla obnovena v roce 1990 zákonem o obcích a obecním zřízení. Všechny obce mohou používat vlastní znak a prapor.

Statutárními městy jsou Brno, České Budějovice, Havířov, Hradec Králové, Jihlava, Karlovy Vary, Karviná, Kladno, Liberec, Mladá Boleslav, Most, Olomouc, Opava, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Teplice, Ústí nad Labem a Zlín.

Finance obec získává z hospodaření se svým majetkem (např. pronájem či prodej nemovitostí obce), podílem na daních odváděných do státního rozpočtu, z místních poplatků, dotaci od státu, darů apod.

Výkon státní správy, která byla obci svěřena zákonem, je označován jako přenесená působnost. Stát tak v rámci decentralizace pověřuje orgány obce, aby např. rozhodovali o právech a povinnostech občanů a právnických osob podle zákonů o stavebním řádu, správních poplatcích či přestupcích a jejich trestání.

Do konce roku 2002 existovaly vyšší administrativní celky – okresy a jejich orgány – okresní úřady, které na větších správních obvodech pečovaly o státní správu. Po jejich zániku převzaly tuto agendu z části krajské úřady, z části tzv. pověřené obecní úřady.

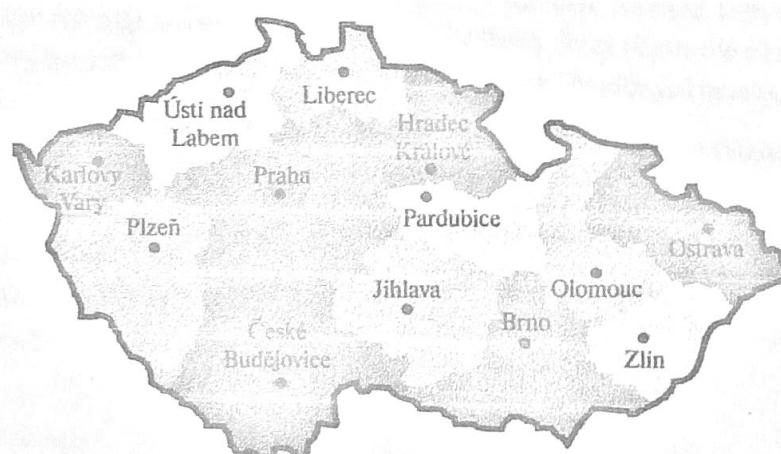
Orgány, které obec spravují, jsou zastupitelstvo obce/města, rada obce/města, starosta (ve statutárních městech primátor) a mistostarosta (náměstek) a obecní/městský úřad (ve statutárních městech magistrát).

- Zastupitelstvo obce/města je nejvyšším orgánem obce. Je voleno občany obce v komunálních volbách. Zastupitelé rozhodují hlasováním o nejdůležitějších záležitostech obce, např. schvalují její rozpočet, územní plán, vydávají závazné vyhlášky obce či rozhodují o vyhlášení místního referenda. Zastupitelstvo voli ze svých řad starostu, mistostarosty a další členy rady obce.
- Rada obce/města je výkonným orgánem obce. Tvoří ji starosta, mistostarostové a další radní volení zastupiteli z jejich řad. Rada vydává nařízení obce, předjednává a připravuje návrhy k jednání zastupitelstva, rozhoduje o některých smlouvách uzavíraných městem či o počtu zaměstnanců obecního úřadu.
- Starosta (primátor) zastupuje obec navenek. Voli ho zastupitelstvo z řad svých členů. Starosta svolává a řídí schůze rady a zasedání zastupitelstva. Podle zákona o svobodném přístupu k informacím odpovídá za informování veřejnosti o činnosti obce.
- Obecní/městský úřad (magistrát) tvoří starosta (primátor), mistostarostové (náměstci) a jeho zaměstnanci. Pro jednotlivé oblasti činnosti (služby, správa majetku, správa financí apod.) lze zřídit odbory a oddělení. Má-li úřad alespoň dva odbory, řídí práci zaměstnanců tajemník.

Krajská správa a samospráva

KRAJ je širší územní společenství občanů s právem na samosprávu, kterou vykonává v souladu s potřebami kraje a svých občanů.

Území České republiky se člení na 14 vyšších územních samosprávných celků – krajů.

Poznámky:

Při této činnosti obec podléhá nadřízeným státním orgánům a řídí se usneseními vlády a směrnicemi ústředních orgánů státní správy.

Pověřené obecní úřady vznikly ve větších městech (nad 15 000 obyvatel) a vykonávají státní správu pro všechny menší obce v jejich stanoveném obvodu.

Podle velikosti obce má zastupitelstvo 5–55 členů.

Podle velikosti obce má rada 5 až 13 členů. Má-li zastupitelstvo méně než 15 členů, rada se nevolej.

K informování občanů zřízuje obecní úřad úřední desku, která bývá umístěna na budově úřadu, na místě přístupném 24 hodin denně.

Dozor nad činností obcí vykonává krajský úřad.

Vyšší územní samosprávné celky byly stanoveny ústavním zákonem s účinností od 1. ledna 2000. Jejich hranice lze měnit pouze ústavním zákonem.

Kraje mají svůj znak a prapor, které jim na vlastní návrh uděluje předseda Poslanecké sněmovny.

- Hlavní město Praha
- Středočeský kraj se sídlem v Praze
- Jihočeský kraj se sídlem v Českých Budějovicích
- Plzeňský kraj se sídlem v Plzni
- Karlovarský kraj se sídlem v Karlových Varech
- Ústecký kraj se sídlem v Ústí nad Labem
- Liberecký kraj se sídlem v Liberci
- Královéhradecký kraj se sídlem v Hradci Králové
- Pardubický kraj se sídlem v Pardubicích
- kraj Vysočina se sídlem v Jihlavě
- Jihomoravský kraj se sídlem v Brně
- Olomoucký kraj se sídlem v Olomouci
- Moravskoslezský kraj se sídlem v Ostravě
- Zlínský kraj se sídlem ve Zlíně

Občanem kraje je státní občan ČR, který je přihlášen k trvalému pobytu v některé obci nebo na území vojenského újezdu v územním obvodu kraje. Každý občan kraje starší 18 let má právo volit a být volen do zastupitelstva kraje, zúčastňovat se zasedání zastupitelstva, vyjadřovat zde svá stanoviska a hlasovat v krajském referendu.

V rámci samostatné působnosti kraj peče o komplexní rozvoj svého území, zejména o sociální péči, ochranu zdravých životních podmínek a veřejného pořádku, rozvoj dopravy a spojů, výchovy, vzdělávání a kultury. I kraj disponuje vlastním majetkem a samostatně s ním hospodaří.

Kraj vykonává na svém území státní správu ve věcech, které stanoví zákon (přenesená působnost kraje).

Podobně jako obec vydává kraj vyhlášky, kterými ukládá povinnosti fyzickým a právnickým osobám (v rámci samostatné působnosti), a nařízení (v rámci svěřeného výkonu státní správy).

Kraj je spravován zastupitelstvem. Dalšími orgány kraje jsou rada, hejtman a krajský úřad.

- **Zastupitelstvo kraje** jako nejvyšší orgán kraje rozhoduje o nedůležitějších věcech krajské samosprávy. Je mu vyhrazeno např. předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně, předkládat Ústavnímu soudu návrhy na zrušení právních předpisů, jsou-li podle něj v rozporu se zákonem, volit a odvolávat hejtmana a radu kraje, schvalovat rozpočet kraje a koordinovat rozvoj kraje.
- **Rada kraje** je výkonným orgánem kraje. Tvoří ji hejtman, zástupce hejtmana a další členové rady, volení zastupitelstvem z jeho členů. Rada připravuje návrhy a podklady pro jednání zastupitelstva a zabezpečuje plnění jim přijatých usnesení.
- **Hejtman** zastupuje kraj navenek. Hejtmana i jeho zástupce volí zastupitelstvo z řad svých členů.
- **Krajský úřad** plní úkoly, které mu uloží zastupitelstvo v rámci samosprávy, a zabezpečuje výkon státní správy svěřené zákonem. V čele krajského úřadu stojí ředitel, nadřízený všech zaměstnanců. Krajský úřad se člení na odbory, oddělení, sekretariát ředitele a sekretariát hejtmana.

Poznámky:

 Při výkonu samostatné působnosti kraj spolupracuje s obcemi; nesmí přitom zasahovat do jejich samostatné působnosti.

 Kraj, v němž žije aspoň 5 % občanů jiné než české národnosti, zřizuje výbor pro národnostní menšiny. Příslušníci menšin v něm tvoří nejméně polovinu členů.

 Počet členů zastupitelstva je dán počtem obyvatel kraje.

Do 600 000 obyvatel je to 45 členů, mezi 600 000 a 900 000 obyvatel 55 členů, nad 900 000 obyvatel 65 členů. Zasedání zastupitelstva jsou veřejná.

Zastupitelstvo vždy zřizuje výbor finanční, kontrolní a výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost, který sleduje síť škol, učebních oborů apod.

 Počet členů rady ční v kraji s počtem do 600 000 obyvatel 9 členů, nad 600 000 obyvatel 11 členů. Schůze rady jsou neveřejné.

 Dozor nad činností krajů, dodržováním zákonů a jiných právních předpisů vykonávají ministerstva.